

BO'LAJAK JISMONIY TARBIYA O'QITUVCHILARIDA KASBIY KOMPITENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA JISMONIY MADANIYATNING O'RNI

Zarnigor Sulaymonovna Jalolova

Jizzax davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida kasbiy kompetentligini rivojlantirishda jismoniy madaniyatning o'rni va ahamiyati haqida so'z borgan.

Kalit so'zlar: jismoniy madaniyat, ta'lim, me'yoriy, transformativ, kognitiv, qiymatga yo'naltirilgan, kommunikativ, kasbiy kompetentlik, amaliy leksikon.

ABSTRACT

This article discusses the role and importance of physical culture in the development of professional competence in future physical education teachers.

Keywords: physical culture, education, normative, transformative, cognitive, value-oriented, communicative, professional competence, practical lexicon.

KIRISH

Zamonaviy dunyoda jismoniy madaniyatning inson va jamiyat tabiatini takomillashtirish omili sifatidagi roli sezilarli darajada oshib bormoqda. Bugungi kunda bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisi doimo o'quvchilarga jismoniy mashqlarni yetkazish bilan birgalikda parallel ravishda uning ta'lim va tarbiyasi bilan shug'ullanib, u bilan o'zaro muloqot olib boradi. Har bir o'quvchi aqliy, ruhiy va jismoniy jihatdan doimo rivojlanishda bo'lganligi sababli ham bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida kasbiy kompetentligini rivojlantirishda ular bilan doimiy muloqotda bo'lishi, ularning har bir psixologik xarakteri va fiziologik xususiyatlarini inobatga olgan holda ta'sir ko'rsatish mexanizmlarini, avvalo, psixologiya va tarbiya nazariyasini mukammal tarzda o'rganib, o'z kasbiy faoliyatini doimiy rivojlantirib borishi zarur. Mamlakatimizda sog'lom turmush tarzini tashkil etish, aholining, ayniqsa yosh avlodning jismoniy tarbiya va ommaviy sport bilan muntazam shug'ullanishi uchun zamon talablariga mos shart-sharoitlar yaratish, sport musobaqalari orqali yoshlarda o'z irodasi, kuchi va imkoniyatlariga bo'lgan ishonchni mustahkamlash, mardlik va

vatanparvarlik, ona Vatanga sadoqat tuyg'ularini kamol toptirish, shuningdek, yoshlar orasidan iqtidorli sportchilarni saralab olish ishlarini tizimli tashkillashtirish hamda jismoniy tarbiya va ommaviy sportni yanada rivojlantirishga yo'naltirilgan keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda.

ADABIYOTLAR TAXLILI VA METODOLOGIYA

Jismoniy tarbiya ta'lim tizimining tarkibiy qismlaridan biri bo'lib, uning maqsadi inson salomatligini mustahkamlash va uning to'g'ri jismoniy rivojlantirish hisoblanadi. Aqliy tarbiya, axloqiy-estetik, mehnat tarbiyasi va tarbiyasi bilan birlikda jismoniy tarbiya shaxs shaxsining har tomonlama kamol topishiga yordam beradi. Jismoniy madaniyat tarixiy shartli hodisadir. Uning kelib chiqishi qadimgi davrlarga borib taqaladi. Mehnat jarayonida odamlar atrofdagi tabiatga ta'sir ko'rsatib, ayni paytda o'z tabiatini o'zgartiradilar. Insonlarni hayotga, eng avvalo, mehnatga, shuningdek, boshqa zarur faoliyat turlariga tayyorlash zarurati jismoniy madaniyatning paydo bo'lishi va yanada rivojlanishini tarixan shart qilib qo'ygan.

Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida kasbiy kompetentligini rivojlantirish jismoniy madaniyatning o'rni haqida gapirar ekanmiz avvalo bu tushunchaning tarixiga naor tashlashimiz maqsadga muvofiq. "Jismoniy madaniyat" atamasining o'zi 19-asrning oxirida Angliyada sportning jadal rivojlanishi davrida paydo bo'lgan, ammo G'arbda keng qo'llanilmagan va vaqt o'tishi bilan kundalik hayotdan deyarli yo'qolib ketgan. Rossiyada esa aksincha, 20-asrning boshidan, 1917 yil inqilobidan so'ng, "jismoniy madaniyat" atamasi barcha oliy Sovet hokimiyatlarida tan olinib boshladi va ilmiy va amaliy leksikonga mustahkam kirib bordi. 1918-yilda Moskvada Jismoniy tarbiya instituti ochildi, 1919-yilda umumiy ta'limning jismoniy madaniyat bo'yicha qurultoyi bo'lib o'tdi, 1922-yildan "Jismoniy madaniyat" jurnali, 1925-yildan to hozirgacha "Teoriya va amaliyot" jurnali nashr etildi. Jismoniy madaniyat". Ko'rib turganimizdek, "jismoniy madaniyat" nomining o'zi uning madaniyatga tegishli ekanligini ko'rsatib berdi. Jismoniy madaniyat ijtimoiy ijtimoiy hodisa ekanligiga shubha yo'q. Bularning barchasi uning insoniyat jamiyatining paydo bo'lishi bilan birga paydo bo'lganligi va rivojlanganligidan dalolat beradi.

NATIJALAR

Har bir inson va butun jamiyat uchun salomatlikdan ustunroq qadriyat yo'q. Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida kasbiy kompetentligini rivojlantirishda jismoniy tarbiya va sportning ahamiyati, ularni kundalik hayotga joriy etish tobora ortib bormoqda. Jismoniy

tarbiya va sport insonni hayotga tayyorlaydi, tanasini chiniqtiradi va sog'lig'ini mustahkamlaydi, uning barkamol jismoniy rivojlanishiga hissa qo'shadi, xalq xo'jaligining bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida kasbiy kompetentligini rivojlantirish uchun kasbiy mehnatda zarur bo'lgan shaxsiy fazilatlarni, axloqiy va jismoniy fazilatlarni tarbiyalashga yordam beradi.

Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida kasbiy kompetentligini rivojlantirishda jismoniy madaniyat haqidagi zamonaviy g'oyalar uni umumiy madaniyatning o'ziga xos qismi sifatida baholash bilan bog'liq. Butun jamiyat madaniyati kabi jismoniy madaniyat ham turli jarayonlar va hodisalarning etarlicha keng doirasini o'z ichiga oladi: o'ziga xos xususiyatlar bilan inson tanasi; insonning jismoniy holati; uning jismoniy rivojlanish jarayoni; vosita faoliyatining muayyan shakllaridagi sinflar; yuqoridagi bilimlar, ehtiyojlar, qadriyat yo'nalishlari, ijtimoiy munosabatlar bilan bog'liq. Shuningdek, shaxsning jismoniy madaniyatini shakllantirish jismoniy madaniyatning maqsadi hisoblanadi. Ta'lim tizimiga xos bo'lgan eng muhim insonparvarlik natijalari jismoniy tarbiyaga yo'naltirilgan bilim, ko'nikma va ko'nikmalar bo'lib, ular sog'lom turmush tarzini shakllantirish, dam olish, sog'lomlashtirish, sog'lom turmush tarzini shakllantirish uchun jismoniy mashqlardan foydalanish uchun zarurdir.

MUHOKAMA

Jismoniy madaniyat jamiyat madaniyatining bir qismi bo'lganligi sababli, u, birinchi navbatda, umumiy madaniy ijtimoiy funktsiyalar bilan tavsiflanadi. Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida jismoniy madaniyatini oshirish deganda jismoniy mashqlar jarayonida orttirilgan va insonning jismoniy tabiatini (jismoniyligini) har tomonlama va uyg'un ravishda yaxshilashga, sog'lom turmush tarzini olib borishga faol intilishida ifodalangan insoniy xususiyatlar majmui tushuniladi. U tashabbuskorlik, mustaqillik va ijodkorlikni faol rivojlantiradi, o'z dunyoqarashi va fikrlash usullarini, individual xarakter xususiyatlarini, boshqa odamlarning harakatlariga va o'z harakatlariga tanqidiy munosabatni shakllantiradi. Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida kasbiy kompetentligini rivojlantirishda jismoniy madaniyat natijasida qo'lga kiritilgan bu ijobiy xususiyatlarning barchasi shaxsni nafaqat jismoniy madaniyatli shaxs sifatida, balki har tomonlama va barkamol rivojlangan, shaxsning umumiy madaniyatining yuqori darajasini aks ettiruvchi yaxlit shaxs sifatida tavsiflanadi.

XULOSA

Bugungi kunda inson faoliyatining jismoniy tarbiya bilan bog'liq bo'lmagan yagona sohasini topish mumkin emas, chunki jismoniy tarbiya va sport umuman jamiyatning va har bir shaxsning alohida e'tirof etilgan moddiy va ma'naviy qadriyatlaridir. So'nggi yillarda jismoniy madaniyat haqida nafaqat mustaqil ijtimoiy hodisa, balki shaxsning barqaror sifati sifatida ham ko'proq gapirilayotgani bejiz emas. Insonning madaniyat darajasi uning bo'sh vaqt kabi ijtimoiy ne'matdan oqilona, to'liq foydalana olishida namoyon bo'ladi. Uning qanday qo'llanilishi nafaqat ish, o'qish va umumiy rivojlanishdagi muvaffaqiyatga, balki insonning sog'lig'iga, uning hayotining to'liqligiga ham bog'liq desak mubolag'a bo'lmaydi.

REFERENCES

1. Jismoniy madaniyat nazariyasi va metodikasi: Darslik / Yu.F. Kuramshina // M.: Sovet sporti. - 2010.-S. 320.
2. Panachev V.D. Sport va shaxsiyat: sotsiologik tahlil tajribasi / V.D. Panachev // SOTSIS. - 2007. - 11-son. - S. 125-128.
3. Ilyinich V.I. Talabaning jismoniy madaniyati / V.I. Ilyinich. - M.: Gardarika, 2008. -- B.463.
4. E.V. Morozova Jismoniy madaniyat shaxsiyatning umumiy madaniyatining tarkibiy qismi sifatida / E.V. Morozova // Udmurt universiteti axborotnomasi. - 2003. - 10-son. - 161-bet.
5. Jismoniy madaniyatning ijtimoiy va biologik asoslari: Darslik / Otv. ed. D.N. Davidenko. - SPb, 2001. -- P.208.

